

Posudek diplomové práce Karla Soukala Trojiční teologie eucharistie v básni *Že dobře znám pramen sv. Jana od Kříže*

Je bez pochyb, že diplomant byl při zpracování tématu veden hlubokým osobním zájmem a že tato práce se jistě stala přínosem pro jeho vlastní duchovní život. Téma samo, tedy zpracování trojiční teologie eucharistie ve zmíněné básnické skladbě španělského mystika, se jeví velmi podnětné, celá práce je zajímavě strukturována. Zůstává možná otázkou, zda jsou všechna diplomantem vytyčená témata také náležitě uchopena. Už sama literární a teologická interpretace by vyžadovala mnohem více pozornosti a studia odborné literatury k tématu.

Je také velmi pozitivní, že autor začíná prezentací dobového kontextu vzniku skladby a jejím zasazením do celku mystikova života. Podrobnost líčení Janova života svědčí o velké péči, kterou diplomant této části písemné práce věnoval, přestože bychom si mohli klást otázku, proč ze současné rozsáhlé sanjuanovské literatury vybral právě jen oněch několik zmíněných (a jak sám poznamenává) spíše nekritických životopisů či životopisných črt. Drobnou vadou na kráse je pak rozkolísaný přepis španělských místních jmen (Fontiveros, Ávila, La Peñuela, Jaén, Úbeda ad.), také název Janovy básně je používán hned ve třech variantách: „Že dobře znám pramen v titulu“ a na s. 23 a dále, „Jak dobře znám pramen“ v úvodu, „Že dobře já znám pramen“ na s. 22.

Je vždy ošidné, a to i v čistě beletristickém textu a ne v textu odborném jako má být tento, líčit, co hrdinovi-Janovi od Kříže asi běželo hlavou, např. když byl uvězněn („byl zesláblý ... neurčitým strachem, který mu ve dne i v noci vířil hlavou, [...] vířilo mu jistě hlavou tisíce znepokojujících myšlenek... s.16). Místy se zdá, že se diplomant nechal svést pokušením využít všeho materiálu, jež shromáždil, výsledkem je jistá nesourodost některých pasáží s celkem jako např. představení města Toleda, podobně vsuvka o útěku na s. 22.

Je poněkud překvapující čist u aspiranta na magisterský titul v oboru teologie o pojetí vztahu mezi teologem a „prostým věřícím“, formulace jako „věřící zdůrazňuje víru a teolog formuluje pravdy, která mají vést k víře“. Jednak je těžko pochopitelné umístění této diplomantem dále rozvíjené úvahy do kapitoly věnované literárnímu rozboru a jednak celkové zpracování na tomto místě vede k domněnce, že tu teologie slouží zástupně pro vyslovení autorova konfliktu s jistým racionalizujícím přístupem k předmětu teologické reflexe, se kterým se autor nemíní ztotožnit. Vyslovení vlastního názoru je jistě namístě, přesto snad vyhocení do závěrů jako např. že Janova báseň představuje zachycení autentické mystické zkušenosti oproti „zbožné či teologické meditaci“ či hodnocení Janova přínosu lapidárním vyjádřením, že je „neobvyklé vidět eucharistii jako výron Otcovy lásky“ budí rozpaky, zejména proto, že v daných pasážích není doloženo rozbořením Janova textu. Chápu diplomantovo rozhořčení nad rizikem státnosti a vyprahlosti jazyka teologie, ale globální soudy typu „používáním teologických formulací děláme z Boha spíše Boha, který je plodem teologické vědy... (s. 32) by měly být skutečně důkladně zdůvodněny.

Za nedostačující považují kapitoly věnované trojiční teologii eucharistie, které obsahují minimum odkazů na odbornou literaturu (je tu citován především i když ne výlučně Špidlíkův text *Spiritualita křesťanského východu*), potřeba maximálně syntetizovat vývoj trojiční nauky v patristickém období nutně vedla k některým příliš zkratkovitým vyjádřením a nepřesnostem: slovo „teologie“ u Platóna označovalo především mytologii, *myty* o Bozích (nikoliv tedy úvahy ve smyslu filozofické reflexe), podobně jako u prvních křesťanských apologetů, kde *theologia* byla záležitostí pohanů, zatímco křesťané se věnovali pěstování „pravé filosofie“, tedy víry. Když pak mluví o teologii Órigenés, nejprve jí míní ostatní náboženství (jmenovitě náboženství Peršanů a

Egyptů), jež podle něj také nějakým způsobem vyznávají Boha křesťanů, teprve později se u něj teologie stává poznáním Boha skrze Logos, poznáním, které je kontemplací. Konstatovat, jak to činí diplomant, že „nauka západních teologů [o Trojici] pochází od Augustina a Boethia“ si pochopitelně žádá připomínky s odkazem na to že západní teologie nepočíná Augustinem a pokud už měl být zdůrazněna plodnost východního myšlení o Trojici, bylo možná vhodné představit přínos koncilů 3.- 4. stol. a důkladněji trinitární nauku kapadockých otců. Chápu, že autorovi diplomové práce šlo především o představení motivu Otce jako „pramene“, zdroje života, který podle něj souvisí s poetickou skladbou Jana od Kříže, ale je otázkou, zda zmínky o vývoji trinitární nauky, které použil, neměly být když už ne lépe rozvinuty, alespoň formulovány poněkud přesněji. Někteří patrističtí a středověcí autoři (Dionýsios Areopagita, Boethius) jsou představeni aniž by byla explicitně vyjádřena návaznost na předchozí a následující části textu.

Objasnění by vyžadovala formulace na s. 38: že symboly-atributy je třeba „očistit od jejich spojení s látkou“ v souvislosti s diplomantovou definicí katafatické teologie (s. 38).

Z formálního hlediska není zcela zřejmé, odkud autor přebírá některé překlady (zejm. v první části práce, např. svědectví jednoho z Janových toledských strážců) a údaje. Citace pramenů není vždy přesná (za všechny s. 21 kde je citován názor P. Kohuta aniž by bylo zřejmé, zda je zdrojem osobní rozhovor nebo studie uvedeného autora). Podobně tři fáze vzniku básně jsou jednak prezentovány poměrně kuse a jednak se lze domnívat, že bylo čerpáno z jiného pramene, který ovšem na daném místě není uveden. V podstatě celý literární rozbor obsahuje údaje, které by měly buď být doloženy samotnou analýzou, anebo bylo třeba odkázat na studii, z níž diplomant ve zmíněné kapitole čerpal (příklad za všechny: zdroj informace, že „fonte“ je *nářeční* užití běžnějšího „fuate“).

Celkově by práci prospěl jiný způsob kontextualizace symboliky Janovy poezie do dějin dogmatu a patristické teologie, s větším prostorem pro důkladnou literárně-teologickou analýzu, s využitím většího množství odborné literatury a důkladnějším uchopením tématu v celku spirituální teologie.

Přes uvedené výhrady diplomovou práci Karla Soukala doporučuji k obhajobě. Navrhovaná klasifikace: dobře.

Mgr. Denisa Červenková

V Praze dne 30. 5. 2007